

PAI DIRITS LINGUISTICS
IN FRIÛL – VIGNESIE JULIE
2008 – 2013

ZA JEZIKOVNE PRAVICE
V FURLANIJI – JULIJSKI KRAJINI
2008 – 2013

FÛR DIE SPRACHRECHTE
IN FRIAUL – JULISCH VENETIEN
2008 – 2013

PER I DIRITTI LINGUISTICI
IN FRIULI – VENEZIA GIULIA
2008 – 2013

Comitât – Odbor – Komitaat – Comitato 482

Uvod

V dneh 13. in 14. aprila bodo prebivalci Furlanije - Julijske krajine odločali o izbiri upraviteljev naše Dežele za naslednjih pet let, z ostalimi italijanskimi državljani pa bodo odločali tudi o tem, kdo bo upravljal državo. Poleg tega bodo v istih dneh tudi volitve za novo upravo videmske pokrajine in nekaterih furlanskih občin (med njimi občine Videm). Vsi kandidati bodo predstavili svoje programe, izbrane prioritete in rešitve za probleme, ki se nam dan za dnem sproti zastavljajo. Nekaj nalog in nekaj smernic, začevši od tistih, ki jih predvideva ustava Italijanske republike, pa bi moralo veljati za vse kandidate in za vse stranke na enak način.

Med prvimi členi Ustavne listine, to se pravi med členi, ki veljajo za temeljne, se nahaja tudi tisti, ki za jezikovne manjšine predvideva zaščito. Za zaščito je odgovorna Republika oziroma so odgovorni vsi tisti javni organi, ki jo sestavljajo: od tistih v državnem središču, vse do krajevnih uprav - vsak naj bi bil odogovoren po svoji pristojnosti. V podporo in dopolnitev zaščite, ki jo zagotavlja Republiška ustava, obstajajo še državni (začenši z zakonom 482/99) in deželni zakoni, statuti, pravilniki in poleg tega še mednarodni dogovori.

Dejansko pa mnoge pravice, ki jih predvidevajo našti zakoni, ostajajo le mrtva črka na papirju. Niti ponavljajoči se opomini s strani skupnih evropskih oblasti doslej še niso pomagali, da bi se situacija spremenila. Očitno je torej bitka za jezikovne pravice še vedno zelo aktualna.

V zadnjih letih je Odbor 482, (v katerem se združujejo društva in posamezniki, ki pripadajo furlanski, slovenski in nemški skupnosti v Furlaniji) nastopal v prvi vrsti v bitki za jezikovne pravice; te so, - kakor jasno zatrjuje Splošna konvencija za obrambo narodnih manjšin, katero je italijanska država tudi že ratificirala, - neločljivi del človekovih pravic. Iz tega torej sledi, da gre za bitko za demokracijo in svobodo. Pri tem ne smemo pozabiti, da je podpora večjezičnosti zelo pomembna tudi za družbeni in ekonomski razvoj teritorija.

V zadnjih mesecih je bilo opaziti nekaj korakov v tej smeri (odobritev nekaterih novih deželnih zakonov o furlanskem in slovenskem jeziku, odobritev seznama občin, v katerih naj bi se izvajal državni zakon o slovenski manjšini, konvencija med deželo in ustanovo RAI o začetku eksperimentalnih radijskih dnevniških programov v furlanščini itd.); vendar pa se je bilo treba tudi postaviti po robu najbolj nesramni podobi italijanskega nacionalizma, ki se je pokazal celo v okoljih, za katere smo mislili, da so varni pred okužbo. Dovolj je, da pomislimo na silovite napade proti deželnim zakonom za furlanščino in za slovenščino, ki so bili včasih jasno rasistično obarvani, kakor tudi na napde proti predlogu, da bi se na novo napisal statut v zvezi z avtonomijo naše dežele, in proti aspektom, kot je npr. zapis imena Furlanija-Julijska krajina v vseh štirih jezikih naše dežele, ki so jih deklarirali za nevarne in prav to, če smo iskreni, najbolj zaprepašča.

Med kandidati, ki se bodo pomerili na volitvah 13. in 14. aprila v okviru različnih strank in koalicij, so tudi nekateri, ki so odgovorni za prej omenjene napade. Če bodo torej izvoljeni, je zelo verjetno, da bodo nadaljevali s svojimi pobudami proti jezikovnim pravicam naših skupnosti. Kar pa se tiče volitev v poslansko zbornico in senat, volivcem sploh ne bo dovoljeno izbirati kandidata, ki ga želijo sami, v sklopu nekega volilnega seznama, kajti za prioriteten vrstni red (in posledično za možnost, da bodo izvoljeni) so se že odločile stranke same. V okviru deželnih in občinskih volitev pa bomo lahko sami svobodno izbirali kandidata, ki nam je bolj pri srcu, v okviru tistih, ki jih predlaga posamezna stranka. Prepričani smo, da je zelo pomembno, če bodo volivci, kjer je to mogoče, v okviru stranke ali skupine, za katere mislijo, da jih najboljše predstvaljata, izbrali kandidata, ki si je v Furlaniji - Julijski krajini vedno prizadeval za jezikovne pravice Furlanov, Slovencev in Nemcev.

Odbor 482 je izdelal listine o obvezah z minimalnim številom točk, ki so potrebne za resno jezikovno politiko, tako, ki bo omogočila napredovanje v smer že nakazano od evropskih oblasti in evropskih regij, avantgardnih na podočju jezikovnih pravic. To so dokumenti, namenjeni kandidatom za predsednika Dežele, Videmske pokrajine ter za glavnega moža videmske občinske uprave.

S to svojo pobudo želimo volivcem v Furlaniji – Julijski krajini dati možnost, da jasno spregledajo, kdo se je danes pripravljen angažirati za zaščito jezikovnih pravic in kdo bo jutri, ob koncu mandata, resnično pokazal, da je spoštoval vse obveznosti, ki jih je bil svojčas sprejel. To je obveza, ki si jo jemlje Odbor 482 za volitve 13. in 14. aprila, sedaj pa čakamo še, kakšne obveze bodo sprejeli kandidati.

Kandidatom za predsednika Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine

Dežela je v prejšnji zakonodajni dobi sprejela nov deželni zakon za furlanski in nov deželni zakon za slovenski jezik: to sta bila dva zelo potrebna ukrepa, ki pa sta hkrati zahtevala od tistih, ki so ju podpirali, velikanski trud zaradi številnih zaprek, ki so jih še posebej postavljali na pot nekateri politični in sindikalni predstavniki.

Vsekakor bo tudi v prihodnji zakonodajni dobi treba še močno poseči na različna področja s tem v zvezi. Predvsem je pomembno, da nadaljujemo po poti, ki smo jo že začeli; to se pravi:

- sprejeti zakon za promocijo in zaščito različnih nemških govorov, ki se govorijo v naši deželi;
- kljubovati v okviru Ustavnega sodišča morebitnemu vladnemu oporekanju nekaterim členom novega deželnega zakona za furlanščino;
- pripraviti manjkajoče pravilnike in začeti z izvajanjem novih zakonov o jezikovni politiki;
- zagotoviti vire, ki so potrebni za popolno izvajanje omenjenih zakonov (kakor to delajo najbolj napredne evropske regije);
- poskrbeti, da bo izvajan, glede na svoje pristojnosti, državni zakon 482/99 in si prizadevati za to, da bodo sproščeni in povečani finančni viri, ki jih ta zakon predvideva in katere so v zadnjih letih postopoma zmanjševali vse do sedanje blokade sredstev.

Poleg tega ima Dežela pri obrambi jezikovnih pravic svojih prebivalcev temeljno funkcijo tudi proti kršitvam zakona, ki jih povzročajo drugi subjekti. To pomeni:

- v splošnem poiskati koordinacijo z drugimi ustanovami Furlanije – Julijske krajine in s predstavniki jezikovnih skupnosti, da bi koordinirano in čimbolj enotno nastopili proti kršitvam jezikovnih pravic prebivalstva na državni ravni;
- zlasti pa zahtevati spoštovanje zakona 482/99, Splošne konvencije za zaščito narodnih manjšin (te obsegajo Furlane, Slovence in Nemce) ter Evropske listine deželnih in manjšinskih jezikov, tako na področju vzgoje in izobraževanja (šole morajo zagotavljati učenje manjšinskih jezikov, katerih uporaba je predvidena tudi v obliki občevalnega jezika), kot na področju javne radiotelevizije (v pogodbi o uslugah med Ministrstvom za komunikacije in RAI-em naj bo specificirana raven zaščite, ki vsekakor ne sme pasti pod določen nivo; RAI mora zagotoviti zato usluge, ki so s takim nivojem usklajene).

Poleg tega je pomembno, da Dežela postane na področju jezikovnih pravic vzor za celotni deželni teritorij s tem, da zagotovi vse usluge v jezikih, ki se govorijo v Furlaniji-Julijski krajini, saj so prav ti osnova za njeno značilnost, in dati tem jezikom v svojih strukturah in pri svojih glavnih dejavnostih primerni vidnost.

Kandidatom za predsednika Videmske pokrajine

Videmska pokrajina igra pri razvoju in promociji jezikov, ki se govorijo v Furlaniji, pomembno vlogo. Na njenem ozemlju se namreč nahajajo vsi trije manjšinski jeziki, katerih navzočnost v deželi priznavajo evropske oblasti in italijanske oblasti: tj. furlanščina, slovenščina in nemščina. Poleg tega pa skupnosti, ki govorijo te tri jezike, sestavljajo veliko večino pokrajinskega prebivalstva. Tudi iz najbolj svežih podatkov Deželnega šolskega urada o predvpisih za š.l. 2008 – 2009, je razvidno, kako zelo je vsaka od omenjenih skupnosti vezana na svoj jezik.

Že v prejšnjih zakonodajnih obdobjih je Videmska pokrajina začela s pomembnimi pobudami za jezikovno politiko. Dovolj je da pomislimo na ustanovitev posebnega urada, ki je zadolžen, da sledi temu sektorju, ter na postavitve dvojezičnih prometnih tabel vzdolž pokrajinskih cest (kakor tudi namestitve dvojezičnih cestnih turističnih obvestil).

V prihodnji zakonodajni dobi pa bo vendarle treba, poleg tega, da nadaljujemo začeto pot, okrepiti posamezna dejanja tudi z dodatnimi posegi. Npr.:

- v splošnem bi bilo treba podpirati in uresničevati, kolikor je to v v pokrajinski pristojnosti, državne zakone 482/99 in 38/01 ter deželna zakona 26/07 in 29/07;
- zlasti pa pripraviti načrt za jezikovno politiko, ki ga predvideva novi deželni zakon ter v ta namen povečati sodelovanje z deželno agencijo za furlanski jezik - ARLeF;
- okrepiti urad za teritoriju lastne jezike z osebjem za slovenski in nemški jezik;
- nadaljevati s pobudo postavljanja dvojezične cestne signalizacije v okviru različnih pristojnosti;
- nadaljevati s koordiniranjem različnih furlanskih ustanov, s posebnim ozirom za jezikovno politiko;
- predvidevati sestanke za avdicije in koordinacijo z združenji, ki so angažirana na področju zaščite jezikovnih pravic (ta pobuda je še posebej pomembna za nemško govorečo skupino na njej lastnih območjih);
- zagotoviti vire, ki so v okviru jezikovne politike potrebni za uresničevanje omenjenih pobud .

Poleg tega bi okrepitev prisotnosti in vloge furlanskega, slovenskega in nemškega jezika pomenila tudi valorizacijo izvirnosti in značilnosti, ki delajo naše področje edinstveno. To pomeni biti na državni in mednarodni ravni protagonist in ne biti obsojen ob tekanju za drugimi na drugorazredno vlogo. Naši jeziki in naše kulture prinašajo s seboj še edinstvenost in inovativnost. To pa lahko pomeni, če ju primerno uporabimo in ovrednotimo, še pogoj več za razvoj pokrajine in celotne Furlanije. Slehernemu lasten jezik je več kot samo pravica torej, je tudi velika priložnost. Kako namerava Videmska pokrajina odgovoriti na ta izziv?

Županskim kandidatom za Videmsko občino

Ob priložnosti prihodnjih upravnih volitev za Videmsko občino želimo kandidatom za župana predočiti predvsem potrebo po obrambi, razvoju in širjenju furlanskega jezika. Mislimo, da so kandidati dolžni jasen odgovor na to, kakšne pobude nameravajo uresničiti v zvezi z jezikovno politiko v mestu Videm, v primeru, da bodo izvoljeni za župana.

Že leta 2001 je občinski svet z veliko večino glasov odobril pravilnik, ki je vseboval "Norme za zaščito in razvoj furlanščine". To je storil s svetniškimi odloki št. 15 z dne 12. februarja 2001 in št. 81 z dne 25. junija 2001, v katerem so, med drugim, "sprejeli furlanski jezik kot bistven element svoje zgodovinsko-kulturne identitete in kot temelj posebne deželne avtonomije".

V teh letih so bile glavne pobude usmerjene v izpostavljanje dvojezičnih tabel pred uradi in drugimi kraji v občinski pristojnosti, v postavitvev oznak z dvojezičnim imenom mesta na glavne mestne vpadnice ter v informacijo prebivalcem (dvojezični obrazci, pa tudi informativni prostor v furlanščini po radiu in televiziji). Kljub temu je pred nami še veliko dela. Še vedno je treba poskrbeti, da se izvajajo različni členi, kot je npr. 7. člen, 2. odst. ("Občina ustanovi za prebivalce, ki uporabljajo enega izmed priznanih zaščitenih jezikov, posebno okence v okviru Urada za odnos z javnostjo, s pomočjo prevajalskega osebja, o katerem piše v 8. čl."); 10. člen, 1. odstavek ("Lepaki, svetlobne cestne oznake in druga sporočila uprave, ki so namenjena na splošno celotnemu prebivalstvu, so po zakonu izražena tako v italijanščini kot v furlanščini"); 12. člen, 4. odstavek ("Sleherni javno izdan po zakonu predviden dokument je v italijanščini, zagotovljena pa je tudi možnost izdaje v furlanskem jeziku") itd.

Kar se tiče kulturne dejavnosti, pa je ob večjem zavzemanju za širjenje del v furlanščini (kakor predvideva 17. člen že omenjenega pravilnika) nujna učinkovitejša jezikovna politika vseh pobud (kulturnih ali drugih), ki jih financira ter spodbuja občina. Npr. z naslovi, ki so tudi v furlanščini in z informativnim materialom, ki je objavljen tako v italijanščini kot v furlanščini.

Okrepiti navzočnost in vlogo furlanskega jezika v mestu, pomeni okrepiti tudi odnos s teritorijem, ki ga po svoji naravi referenčne točke predstavlja Videm. V nasprotju s tistim, kar si mislijo nekateri, pomeni promocija teritoriju lastnega jezika in izvirnih teritorialnih značilnosti hkrati tudi način, kako mesto rešiti provincialnosti: nič več italijanska provinca, pač pa evropsko mesto. Mesto, ki igra glavno vlogo, ki je sposobno ponuditi svojo izvirnost, ne da bi se pri tem moralo umakniti v stransko vlogo. Ta proces bo dolgotrajen, vendar ga moramo začeti. Proces gre nedvomno tudi skozi ovrednotenje našega jezika kot elementa moči za večjo vidljivost in ki poudarja specifičnost mesta in ozemlja, ki ga mora to predstavljati.

In dalje, če se vsi strinjajo, kakor se zdi, z zamisljijo, da bi Videm na novo lansirali tudi v vlogi furlanskega glavnega mesta, si tega ne moremo zamisliti brez ovrednotenja večjezičnosti, kot neločljivega elementa Furlanije. To pomeni, da je treba poiskati najboljše poti za to, da dobita poleg furlanskega jezika dovolj vidnosti in pomembnosti tudi slovenski in nemški jezik. Mesto Videm bi na tak način dobilo pravo evropsko dimenzijo in bi povečalo svojo sposobnost atrakcije tudi za vse tiste, ki v Evropi uporabljajo omenjena jezika.

K odboru 482 so pristopili:

Društvo “ Ad Undecimum ”;	Zadruga za jezikovne usluge “ Serling ”;
Društvo “ Beneške korenine ”;	Informazion Furlane ” Zadruga. - Radio Onde Furlane ;
Društvo “ Don Eugenio Blanchini ”.	Istitût Ladin-Furlan “Pre Checo Placerean”;
Društvo “ FaF – Fantats Furlans ”;	Istituto “Achille Tellini ”;
Društvo “ Glesie Furlane ”;	Istituto “Pio Paschini ”;
Društvo “ La Grame ”;	Istituto di Cultura Timavese ;
Društvo “ Matajur ”;	Most mala zadruga z o.o.;
Kulturno društvo “ Colonos ”;	Uredništvo “ Int ”;
Kulturno društvo “ El Tomât ”;	Uredništvo “ La Comugne ”;
Kulturno društvo “ Guido da Variano ”;	Uredništvo “ Ladins dal Friûl ”;
Kulturno društvo “ Pionîrs ”;	Uredništvo “ Slovit – Informativni bilten za Slovence v Italiji”;
Kulturno društvo “ Rozajanski Dum ”;	Società Filologica Friulana “G.I. Ascoli”;
Slovensko kulturno društvo “ Planika ”;	Stazione di Topolò - Postaja Topolove ;
Društvo in uredništvo “ La Patrie dal Friûl ”;	Union Scritôrs Furlans .
Društvo in uredništvo “ Novi Matajur ”;	
Kulturni krožek “ G. Unfer ” - Timau;	
Kulturni krožek Saurano “ F. Schneider ”;	

In še drugi posamezniki, ki pripadajo različnim jezikovnim skupnostim v Furlaniji.

Comitât – Odbor – Komitaat – Comitato 482

c/o “Informazione Friulana” soc. coop.
V. Volturmo, 29 33100 Udin
Tel.: 0432 530614 Fax: 0432 530801 D.p.e.: com482@libero.it